לקראת חג הסוכות תשפ"ב

קובץ הלכה

באתרא דרב

חוברת ז

בירור הלכה

בדין סיכוך הסוכה ע"י קטן

מאת

הרב יוסף ישעי' ברוין שליט"א

מרא דאתרא וחבר הבד"צ

דק"ק קראון הייטס

ב״ה.

פתח דבר

לתועלת הקוראים, אנו מדפיסים, לקראת חג הסוכות הבעל״ט, בירור הלכה בדין סיכוך הסוכה ע״י קטן, מאת מרא דאתרא וחבר הבד״צ דשכונתנו, הרה״ג הרב **יוסף ישעי׳** שליט״א **ברוין**, על-מנת לזכות בו את הרבים.

הערות והארות יתקבלו בדוא״ל: igudch@gmail.com

מחרת יוה״כ, בשם השם, ה׳תשפ״ב

איגוד אברכים

תוכן ומפתח

י״א שהפטור מהמצוה פסול לעשותו / צריך לחדש בה דבר / קטן אין לו כוונה לצל / ישוב שמחשבת בעה״ב מהני / עוד ישוב שמחשבת הקטן ניכרת מתוך מעשיו / עוד ישוב שאין דין כוונה חיובית לצל / קטן יש לו מחשבה לצל / החיוב שתהא עשוי׳ לצל ולא דין כוונה / דין עשי׳ לצל או כוונה לצל ולא כוונת העשי׳ / עוד צדדי קולא / העולה להלכה

בירור הלכה בדין סיכוך הסוכה ע"י קטן

שאלה: האם מותר לכתחילה לסכך הסוכה ע"י קטנים. והאם יש אופן שיכול הקטן לפחות לסייע קצת בהנחת הסכך. ואם סיכך הקטן כבר, מה דינה בדיעבד.

תשובה:

א

י"א שהפטור מהמצוה פסול לעשותו

הנה בכ"מ[1] כתבו להחמיר לכתחילה (בסיכוך ע"י אשה או גוי, והה"נ ע"י קטן) מחמת שיטת ר"ת ודעמי' שכל הפטור מהמצוה פסול לעשותו.

וכבר כתבו[2], שלדידהו צ"ל שהמפורש בגמרא שסוכת גנב"ך [=גוים, נשים, בהמות, כותים] כשירה היינו רק בדיעבד.

ואף שדעת ר"ת בעצמו לפסול בכל כגון דא גם בדיעבד – עכצ"ל דלא קאי ר"ת לענין סוכה, ואנן מחמרינן בסוכה רק מחמת שי' מהר"ם[3] דס"ל שכל עיקר ד"ז הוא רק דין לכתחילה[4].

ב

צריך לחדש בה דבר

ובכל אופן, לכו"ע, לכתחילה יש לחדש בה דבר[5].

---

1) ראה ב"י או"ח סי"ד ד"ה עשאה בשם המרדכי (הלכות קטנות סתתקמ"ט). מג"א שם סק"ג (וכ"ה בשו"ע אדה"ז שם ס"א – לענין ציצית). פמ"ג סתרמ"ט בא"א סק"ח. בכו"י סתרל"ה סק"ב. רוח חיים סתרל"ה סק"א. **ועוד.**

2) פמ"ג שם. שם סי"ד בא"א סק"ג. הגהות חכמת שלמה סי"ד. ועוד. ועו"כ ליישב, שעשי' לשם מצוה גרע מלשם צל. ודוחק. ויש שכתבו לדחוק דלדידי' סוכת גנב"ך היינו שעשאו ישראל לצורכם.

3) שבמרדכי שם.

4) ראה שם בל' המרדכי.

5) כבסוכת גנב"ך (ראה ט"ז סתרל"ו סק"ג) – כ"מ בפמ"ג סתרמ"ט שם. סתרל"ה במ"ז סק"א. וראיתי למי שהעיר, דמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו מהני בדרבנן (וכדלקמן בפנים), וחובת חידוש דבר היא רק למצוה מן המובחר ומדרבנן. ואולי בפמ"ג מיירי גם כשאין מחשבתו ניכרת. וילע"ע.

ג

קטן אין לו כוונה לצל

ועוד מצינו שכתבו לחוש בקטן מטעם אחר לגמרי, שהרי צ"ל לשם צל וקטן אין לו דעת[6]. ולפ"ז, ה"ז מעכב גם בדיעבד[7].

ד

ישוב שמחשבת בעה"ב מהני

אלא, שיש שכתבו לחדש[8] שא"צ כוונת עשי', וסגי שתהא עומדת לשם צל[9], ובנדו"ד מהני מחשבת בעה"ב לכך[10].

אמנם, צ"ע בדבריהם[11] מל' הרמב"ם[12] בסוכה הנעשית מאלי' והחוטט בגדיש שפסולה לפי שלא נעשית לצל[13]. (ובפרט להשי' שכתבו להדיא שאם נתכוון בשעת עשיית הגדיש לשם צל מהני[14]).

גם צ"ע אם סברא זו מתאימה בדעת אדה"ז[15] בגדר "עשוי' לצל"[16].

---

6) ראה שו"ת שאלת שלמה ח"א ס"צ. חי' ריב"ש ראטנער (ווילנא, תרס"ז) סוכה ח, ב. ועוד. וראה לקמן הע' 39.

7) וראה שו"ת לב חיים ח"ב סר"א – לענין גוי. ותמה עליו בשד"ח אס"ד מערכת סוכה ס"ב סק"ג.

8) ראה שו"ת אבנ"ז או"ח סתע"ה. הליכות שלמה סוכות פ"ח סי"ג. שמעתתא דמשה סתרל"ה ס"א.

9) וכ"מ לכאו' בהגהות חכמת שלמה או"ח סי"ד. וראה גם קרן אורה מנחות מב, ב – לענין קטן.

10) וצע"ק בדעת האבנ"ז, שלדבריו שאין חובת כוונה לצל, ורק ששם סוכה חל רק בדבר שנעשה במציאות לצל, מדוע הצריך שיהא גדול עוע"ג.

11) ושו"ר שתמה על האבנ"ז, ומטעם אחר, בשו"ת ויען יוסף ח"ג או"ח סשע"ג. וראה גם אורח מישרים פאלאייעוו ח"א סי"ב.

12) סוכה פ"ה ה"ט. וכ"כ כמה ראשונים. וכ"ה בשו"ע או"ח סתרל"ה ס"א. וכ"ה כבר בפי' רבינו חננאל סוכה טז, א. וכ"ה במדה"ג (ומדרש תנאים) ראה טז, יג. וראה גם בריטב"א סוכה יא, ב ד"ה חבילי.

13) ודלא כהוכחת האבנ"ז מד"ז גופא, שפסול רק משום תולמ"ה, ותיפו"ל משום שלא נעשית לצל – דאה"נ הן הן הדברים, וכמפורש ברמב"ם. וראה גם שו"ת עטרת משה או"ח ח"ב סרכ"ג.

14) ראה בעל המאור סוכה ו, ב (בדפי הרי"ף). רא"ה סוכה יב, א ד"ה אמר רב אשי. ועוד. וכ"מ בפיה"מ סוכה פ"א ה"ח. וראה משנ"ב סתרל"ה בבה"ל ד"ה אבל.

15) שו"ע סתרכ"ו ס"א.

16) ראה בארוכה לקו"ש חל"ב ע' 141 ואילך. ויל"ע אם י"ל כן ע"פ המבואר שם ע' 146 שהוא דין בהחפצא ולא בהכוונה, עיי"ש.

ועוד, שבכ"מ[17] משמע שה"ז **כעין** דין כוונה דלשמה, שצ"ל כוונה להדיא לשם צל[18].

[ולכאו' יש להוכיח כן גם מגוף קושיית הראשונים[19] אשי' ר"ת מהא דסוכת גנב"ך – שהרי יש לחלק בפשיטות, דשאני סוכה שא"צ כוונה לצל[20]. ואכן, כבר כתבו עד"ז בכ"מ בדעת ר"ת לענין סוכה[21]

ועפ"ז, שהוא ע"ד דין כוונה לשמה, א"ש נמי הסברא לפרש בגמ' שסוכת גנב"ך כשירה רק בדיעבד, שלכתחילה אין לסכך ע"י הפטור מהמצוה, דלכאו' איזה חומרא והידור הוא, וממנ"פ אם נאמר שהפטור מהמצוה פסול לעשותה (כשי' ר"ת) ליפסיל גם בדיעבד, ואם כשר לעשותה (או דסוכה שאני) ליכשר גם לכתחילה – שכיון שהמחשבה לצל היא כעין דין לשמה צ"ל לכתחילה ע"י החייב במצוה[22])].

---

17) וכפשטות ל' רש"י סוכה ח, ב: דאע"ג דסוכה לשם חג לא בעינן לשם סוכה בעינן ולצל הוא דמיקריא סוכה. וראה ריטב"א יא, א ד"ה יתיב: והתורה אמרה תעשה שיהא בה מעשה לשם צל. ר"ן שם ד"ה וצריך (אבל ראה לקמן). פרישה סתרכ"ו סק"ז. ובל' הלבוש או"ח רסי' תרלה: כתיב חגה"ס תעשה לך שבעת ימים ודרשינן תעשה אתה כלומר שתהא עשוי' בידי אדם ולא שתהא עשוי' בעצמה מיהו א"צ שתהא עשוי' לשם מצות סוכה אלא כשהיא עשוי' בידי אדם לצל בעלמא כשירה.

18) ולהעיר מל' הלבוש או"ח סל"ב סי"ט. ובפמ"ג שם בא"א סקל"ב תמה עליו. וראה גם הגהות הלבושי שרד לט"ז סתרל"ה סק"ד.

וראה גם אצלנו בשו"ת באתרא דרב סי' י'תתקעח, בגדר כוונה לצל בסוכות העשויות למצוה.

19) ראה תוס' גיטין מה, ב ד"ה כל. ועוד.

20) ולהעיר מתורי"ד ע"ז כו, ב ד"ה ימול.

21) ראה קהלת יעקב (לבעל משכנות יעקב) סוכה ח, ב. הגהות חכמת שלמה סי"ד. שו"ת כת"ס או"ח ס"ט. וראה באו"א בשו"ת אבנ"ז או"ח סתפ"א. ואכ"מ.

22) אבל י"ל באו"א קצת, שהוא ע"ד החיוב לכתחילה לחדש דבר בסוכה ישנה, שתהא לשם החג.

ועוי"ל, דהיינו משום מצות עשיית סוכה – למ"ד דאיכא מצוה בעשי' – שכשאינו בר חיובא לא נתקיימה מצות עשיית סוכה על ידו, אבל לגבי מצות ישיבת סוכה כשרה לכתחילה. וא"ש מש"כ ברמ"א סתרמ"ט ס"א שלולב שאגדו גוי כשר כמו סוכת גוי, שגם בלולב מצוה לאגדו משום זה קלי ואנוהו, ולא קיים מצוה זו ע"י גוי, אבל לגבי מצות נטילת לולב ה"ז כשר לכתחילה. ועפ"ז י"ל גם לגבי ציצית, שמצות תליית ציצית לא יצא, אבל כשרים לכתחילה למצות לבישת הציצית. אבל ד"ז מחודש והיפך משמעות כל הפוסקים. וי"ל באו"א קצת, ובהקדם מש"כ בצפע"נ (הל' סוכה פ"ו ה"ב. קונט' השלמה ב, א) בגדר אכילה בסוכה בלילה ראשונה שעי"ז חל עלי' גדר דירה. [והוא בנוסף לכך

ה
עוד ישוב שמחשבת הקטן ניכרת מתוך מעשיו

עוד כתבו שבמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו סגי[23]. וכ״כ שו״ת חלקת יואב תנינא ס״ד. אמנם[24], שם נקט שהעשי׳ לשמה היא מדרבנן, ומשו״ה מהני מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו. ולא נחית כלל לדון בענין המחשבה לצל, שבפשטות היא מה״ת ומגדרי המצוה.

ולכאו׳ טעמו, דלשיטתו אזיל[25] דנקט שאצ״ל עשי׳ לצל, וסגי במה שיש שיעור שיעשה צל[26] .

ושו״ר, שבהגהותיו על המנ״ח[27] נקט להיפך ממש, ומה״ט גופא, שבהניחו חשו״ק סכך ה״ז פסול מה״ת, דבעינן כוונת צל מדאורייתא[28].

ולכאו׳ דמיא לסוכה שעשאה בהמה שבודאי לא מהני, שאין לו דעת. ומצינו בכ״מ[29], שנזקקו לפרש בסוכת גנב״ך שהוא לצורך בהמה, ולא

שלא חלה גדר קדושה על הסוכה (לענין איסור הנאה) עד שישב בה לשם מצות סוכה — רמ״א סתרל״ח ס״א. אדה״ז שם סט״ו)]. ונמצא שבאמת עשיית המצוה אינה הבני׳ כ״א האכילה שלאחמ״כ. ומיושבת הקושיא בדעת ר״ת מסוכת גנב״ך — דשאני סוכה שבנייתה אינה גמר העשי׳. ועכ״ז כיון שהאכילה ענינה לקבוע ולגלות מהות הבני׳ שלפני׳, מקום להחמיר לכתחילה שגם הבני׳ לכתחילה תהא ע״י החייב במצוה.

23) וכ״מ בפמ״ג סתרל״ה במ״ז סק״א (אלא שנשאר בצ״ע).

24) ולהעיר שהו״ע כתב בסו״ד בתשו׳ הנ״ל שדבריו הם נגד דעת הפוסקים.

25) ראה שם ח״א סכ״ח. וראה לקו״ש שם הע׳ 33.

26) ועוד שם, שסוכת מצוה א״צ שתהא לצל. וראה לקו״ש שם הע׳ 27. שו״ת באתרא דרב שם. ואכ״מ.

27) נדפס מכת״י בקובץ שי למורא (כפ״ח, תשמ״ו) ע׳ יב.

28) וראה בשו״ת חלקת יואב ח״א ס״ח בהערה דמוכח דפשיטא לי׳ שצ״ל כוונה להדיא לשם צל, ולא סגי אפי׳ בזרק על סוכה זו ונפלה מאלי׳ לסוכה אחרת.

וראה גם שו״ת ויען יוסף שם (ושם כתב לחלק בין מקום שאין משתמשים שם כל השנה שאא״פ לתלות שסיככו לצורך אחר, למקום שמשתמשים בו תשמיש אחר במשך כל השנה. ועיי״ש שגם במקום שאא״פ לתלות אלא בכוונה זו יש להצריך לחומרא שיאמר להדיא שנותן לשם צל. ולהעיר משו״ת הצ״צ או״ח סוס״ב שגם לדעת רש״י דבעינן שיפרש לשם מה עושה, מהני באופן שכששואלים מהקטן אומר שעושה ציצית וכן מספרים תמיד התינוקות ביניהן. ועוד ילה״ע שבזמננו גם במקום תשמיש לכל השנה אינו רגיל כלל לסכך בענפי אילן זולת לצורך סוכה, ועדמש״כ בצ״צ שם, שבכל מדינותינו אין דרך כלל לשזור לצורך ד״א זולת ציצית). קובץ מורי׳ תשרי תשע״ח ע׳ רעז ואילך (ושם, אזיל בתר איפכא בכ״ז).

29) מאירי סוכה ח, ב. פסקי הריא״ז סוכה ה״א סקט״ו. לבוש רסי׳ תרלה. ועוד.

שעשאה בהמה כבאינך[30]. וי"ל, דקמ"ל נמי שגם בעשה לצל על בהמתו ולא על בנ"א מהני[31]. [ולהעיר שגם בסוכת נשים פי' הריב"ב[32] דהיינו שאורגות בו הנשים. אלא שבפשטות לא בא לשלול פי' הפשוט] [33].

ו

עוד ישוב שאין דין כוונה חיובית לצל

ובכ"מ כתבו שא"צ מחשבה להדיא לצל, וכל שאין מחשבתו בהיפך מהני. וראה ר"ד משיחת שמח"ת תשכ"ו[34] שחקר בזה, אם צ"ל עשי' לצל או שכל שאין ההיפך מזה סגי, ונפק"מ בסתמא[35]. ואם נאמר שסתמא כשר, לכאו' דמיא לסתמא לשמה קאי דבכה"ג מהני בקטן[36].

---

30) וכ"ה במהדו"ק דפירש"י (או הריב"ן) סוכה ח, ב (נדפס בגנוזות ח"א) שסוכת בהמה היינו דיר. וכ"ה בפי' רבינו ר"ש בן חפני ורביד הזהב וישלח לג, יז. וראה תו"ש שם אות נה.

31) וראה גם ב"ח סרסי' תרלה.

32) בשיטת ריב"ב – ד, א בדפי הרי"ף.

33) ומש"כ בגליוני הש"ס סוכה שם לפרש שעשאה בהמה, ונדחק כן בפי' מש"כ בשו"ת הרשב"א ח"ג סרנ"ט "סוכה שעשאה גוי מי מיפסלא לב"ה דלא בעו סוכה לשם חג וגם סוכת גנב"ך כשירה", דקמ"ל גם בנעשית ע"י בהמה – תמוה. (וראה שו"ת להורות נתן ח"א סל"ט. עטרת משה שם). ובפשטות, היינו הך, ור"ל שא"צ לשם חג ולכן גם ע"י גוים וכו' כשרה. ותו לא. ועוי"ל, דתרתי קאמר, סוכה שעשאה לצורך ישראל לצורך החג, וגם סוכת גנב"ך שעשאה לעצמו. וראה באו"א בשערי יצחק פלקסר סוכה סוסי' יט.

ושו"מ מזה ביד"י ס"ב בפיה"א סק"א ד"ה ומה שנ"ל. ור"ל שגם ע"י קוף כשר. אבל שם לבו שהוא היפך משמעות הרמב"ם והשו"ע. וראה גם בין הדברים בשו"ת בנין שלמה סמ"ג ד"ה וראיתי, שע"י קוף פסול דהא לא נעשה לשם צל. וכ"כ בשו"ת עולת יצחק ציוני ח"א סמ"ט, עיי"ש דמעיקרא נסתפק בדבר, כשעשה ע"י גרמת ישראל והישראל מכוון לשם צל.

34) וראה גם שו"ת עולת יצחק ציוני שם עד"ז.

35) ובהנחה חסר הסיום. ונראה קצת שנוטה בדעת אדה"ז שצ"ל דוקא לצל. ובלקו"ש – משיחה הנ"ל – באו"א, אם העיקר שהיא לצל או שלילת שרב ושמש.

36) ראה שו"ע אדה"ז סי"ד בקו"א סק"א. פמ"ג בפתיחה כוללת ח"ב סקי"ג. וכבר העירו מתוס' חולין יב, ב ד"ה קטן. זבחים ב, ב ד"ה זבחים. וראה מנ"ח מצוה י סק"י. ואכ"מ.

ושו"מ בחי' ריב"ש שם, שר"ל שבעשאה קטן תוך ל' יום דסתמא כלשמה כשירה. אלא שעיקר הוכחתו הוא מפירש"י סוכה ט, א ד"ה ב"ש, שתוך ל"י ששואלין ודורשין סתמא כלשמה. ואינו מובן כלל ועיקר, שבפשטות לא בא אלא לומר שבסתמא אומדנא הוא שעושה לשם חג, ולא דבסתמא לחוד

אמנם, ג"ז צ"ע מד' הרמב"ם הנ"ל בסוכה הנעשית מאלי'[37]. גם יל"ע אם אפשר להתאימו לדעת אדה"ז, כנ"ל[38].

ומכיון שכן, שהחסרון בקטן הוא שאין לו מחשבה וה"ז כנעשית מאלי', יוצא שגם בדיעבד נפסלת[39].

ז

קטן יש לו מחשבה לצל

ומ"מ למעשה קשה לחדש לפסול בכה"ג, שה"ז היפך סתימת כל הפוסקים. ובבכור"י ועוד דנו רק משום שי' ר"ת כנ"ל, ולא עלתה על דעתם לחוש מחמת העדר הכוונה לצל[40].

ומכיון שכן, מסתברים הדברים שמעולם לא נשנית הלכה שצ"ל עשי' בכוונה לשם צל. ובהכרח שד' הרמב"ם אינם סותרים לזה. ונראה, דאדרבה, מכאן סייעתא להתיר הסיכוך בקטן, וכדלקמן.

אלא, שבלא"ה נראה פשוט, שהמחשבה לשם צל הוא כמחשבה במילי דעלמא, שיש לו מעשה גם בדבר התלוי בכוונה, אף שאינו בר דעת.

סגי. וכבר כתב כן בשו"ת חלקת יואב תנינא ס"ד. שם קמא סל"ג ד"ה והנה אף. וכ"ה בח"א או"ח סי' קנ סק"ו. אמנם, במהר"ץ חיות ולקוטי חבר ב"ח סוכה שם משמע שפי' בד' רש"י שתוך ל"י סגי בסתמא. וכ"נ בחכמ"ש או"ח סתרל"ו ס"א ובשו"ת זכר יהודה בטלן סס"ד (וראה שם סי"ב). וראה גם קרן אורה ריש זבחים. וראה בשו"ת הצ"צ או"ח ס"ב סוסק"ב (וראה שם אה"ע סרפ"ה סק"ג) שנראה שאכן נסתפק בד"ז, אם לב"ש תוך ל"י צריך שיהא בלבו בפי' לשם חג או שגם אם לא כיון בלבו בפירוש ה"ז כאילו חישב בלבו. ועדיין אין להכריח מכאן להכשיר בקטן תוך ל"י, ונימא שחושב לצל, או דסתמא לצל קאי, שהרי את"ל כן, מדוע בסוכת גנב"ך תוך ל"י צ"ל שעשאה לצל. ועכצ"ל, שצ"ל אומדנא להדיא, או שבגוי ל"ש סתמא לשמה.

וראה במנ"ח שם, דלגבי קטן ל"מ הא דשואלין ודורשין תוך ל"י, שאין אצלו מחשבה. ושוב כתב דשמא ממילא לשמה קיימי. וראה בהמשך הדברים לענין גוי. ואולי קאי התם רק לענין מצה. ואכ"מ.

37) וראה צפע"נ לרמב"ם שם שכ"כ. וראה גם בשו"ת אבן ישראל ח"ח ס"ד ד"ה ונראה דפליגי.

38) אף שיש מקום לדייק שאדה"ז הביא ילפותא רק באופן שנעשה שלא לשם צל ש"התורה אמרה סוכה ולא בית". ולאידך, משמע שם, שהוא (גם) דין חיובי צ"ל "דוגמת עניני הכבוד".

39) וראה גם הערות הגריש"א סוכה ח, ב. אשרי האיש ח"ג פכ"ה סל"ב. קובץ הלכות (קמינצקי) סוכות פ"א סכ"ו. שלמי תודה סוכות (פלמן) סכ"ח. קונטרס בדין עשיית סוכה לצל (רייטפארט).

40) איברא, שיש לדחוק דמיירי בגדול עוע"ג, שכן כה"ג ממש מצינו לענין הכשר קטן בציצית, שכ' במשנ"ב סי"ד בבה"ל ד"ה וטוב, בכוונת החיי"א, דעכצ"ל דמיירי בגדול עוע"ג, שהרי צ"ל בכוונה לשמה.

ודוגמא לדבר: ביאת קטן ביבמה קונה קנין גמור מה"ת[41] אף שצריך כוונה לבעול, שלכן בשכור וישן לא קנה, ו"חש"ו אין להם כוונה כלל ואפי' לחתיכה שאין כוונתם כלום"[42]. וגם להדעות שאינו קונה מה"ת דאימעיט מקרא – הרי איצטריך קרא לאשמועינן, דאל"ה הו"א שקנה[43]. ועכצ"ל לפי שא"צ כוונה ודעת[44], כ"א ידיעה בגוף המעשה[45].

וכן בנט"י, הקטן נוטל לידים גם לר"י שצריך כוונת הנותן, לפי שהוא בר כוונה[46], שדי בזה שמתכוונים לעשות כמו שאמר להם הנוטל אף שאינם בר כוונה לטהרה[47].

וע"ד מה שהאריכו האחרונים[48] לגבי מלאכת שבת בקטן, דל"ש פטורא דמתעסק שהרי אין לו מחשבה ואי"ז מלאכת מחשבת[49] – כיון שמלאכת מחשבת אינה מדין דעת ומחשבה שפועלת חלות, אלא ידיעה ורצון, והעיקר דאיתעביד מחשבתו.

וראה עד"ז בקסה"ס בלשכה"ס חקירה יא, ששם הנכתב ע"י קטן אסור למוחקו שה"ז בגדר שם הנכתב לשם קדושה, שא"צ כוונה ובידיעה שהוא קודש סגי[50].

---

41) כפירש"י קדושין יט, א ד"ה דמדאורייתא. וכ"כ רמב"ן יבמות צו, א ד"ה בן ט'. ועוד. וכ"כ בשו"ת נוב"י מהדו"ק אה"ע סנ"ד בדעת הרמב"ם.

42) רמב"ן חולין יב, ב ד"ה מאן תנא.

43) ולהעיר מתורי"ד יבמות קיא, ב דמה"ט לא קנה רק מדרבנן שאין לו כוונה וצריך כוונה לבעול. וצ"ב לפ"ז מדוע איצטריך קרא למעוטי.

44) ראה בל' התוספתא יבמות פ"א ה"ג.

45) ראה דרך המלך אישות פ"א ה"א. או"ש יבום וחליצה פ"ב ה"ד – לענין שכור שלא הגיע לשכרותו של לוט.

46) ר"ש ורא"ש ידים פ"א מ"ה.

47) משנ"א שם. אבל י"א רק מבן שש.

48) ראה שו"ת אבנ"ז או"ח סרנ"ט. אחיעזר ח"ג ספ"א סקכ"ג. אר"צ תאומים סט"ז. ובכ"מ.

49) וראה שיחת י"ב תמוז תש"ל.

50) והשיג שם עמש"כ בשו"ת שנות חיים ח"ב בספר סת"ם ס"ה. אבל כ"כ גם במקדש מעט סרע"ו סקע"ו ובגדה"ק כלל ז סק"ז. וראה משה"ק שם על הקסה"ס. וכה"ק בביאוה"ס לקסה"ס סי"א ס"ב ד"ה שהכותבו. וי"ל, דשאני דין קדושת השם דלא תליא במחשבה, אלא בידיעה וכנ"ל.

ויתירה מזו[51], שמצינו כן גם במצות הצריכות כוונה, שקטן שי״ב דעת כשר להזאת מי חטאת[52], לפי שאין לו מחשבה אבל יש לו כוונה[53].

ועד״ז לענין חליצה[54], שאף שחליצה צריכה כוונה אי״ז חלות כגו״ק, ומהני כוונת הקטן[55].

[ומשה״ק התוס׳ אשי׳ ר״ת מדין גנב״ך, אף שיש לחלק בפשיטות, כנ״ל – י״ל שהקשו כן מחמת דעת ר״ת לפסול גם באגד לולב שאי״ב דין לשמה, ועכצ״ל דלדידי׳ גם בדבר שא״צ כוונה ומחשבה פסול[56]].

ח

החיוב שתהא עשוי׳ לצל ולא דין כוונה

זאת ועוד אחרת, בענינו, ובהקדם, שבאמת לא מצינו להדיא בשו״ע ופוסקים להזהיר שיש חובת כוונה בשעת עשיית הסוכה לשם צל, וזה דבר ההשמטה אומר דרשני. וה״ז גופא ידים מוכיחות שעיקר הענין שתהא ״עשוי׳ לצל״ (כל׳ כו״כ ראשונים) ולא כוונה לצל.

ובכל אופן, הנה בדין לשם לצל כמה אנפי – א. דין כוונה ומחשבה. ב. שהוא דין ביחוד הסכך. וכן, בגדר תולמ״ה בסוכה כמה אנפי – א. חובת עשי׳. ב. שצ״ל לשם צל. אבל לא מצינו הרכבת שניהם יחדיו, שיש חובת

---

51) וראה צפע״נ מאכ״א פ״ד הכ״ב (כללי התומ״צ ח״ג סרפ״ו).

וראה גם חקר הלכה ערך קטן ס״ב, שבטומאת מת נחשב קטן כמזיד, שבמציאות יודע הוא, עיי״ש בישוב קושיית המנ״ח מ׳ רסג סקל״ו דלמ״ל קרא דאמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים בטומאת מת, תיפו״ל שכיון דלאו בני דעה חייב המטמאו מלקות כמי שמטמא שוגג. ושם, שרק לענין זנות פיתוי קטנה אונס הוא, משא״כ בשאר דברים.

וראה גם חלק לוי ברכות כ, א ד״ה נשים לענין חינוך לק״ש, שצריך כוונת הלב. (ובגוף דבריו ילה״ע מריבב״ן ברכות כ, ב לענין חינוך לתפלה).

52) פרה פי״ב מ״י.

53) ראה בשו״ת בן פורת ס״י סק״ט בישוב קושיית הטו״א ר״ה כט, א במה שאין קטן מוציא הרבים יד״ח משום שאינו מחוייב בדבר, ותיפו״ל שאינו בר כוונה. וכה״ק בטו״א חגיגה ו, א בהתועלת בחינוך הקטנים שהרי אין להם כוונה בתקנת חינוך. וראה שו״ת אבן ישראל ח״ז ס״ג. אבל ראה מנ״ח מ׳ שצט סק״י. שם מ׳ ב סקי״ח. וראה שו״ת בי״צ או״ח ספ״ו סק״כ. ואכ״מ.

54) ראה בחי׳ הגר״ח הלוי יבום וחליצה פ״ד הט״ז.

55) וראה קובץ הערות יבמות סכ״ט.

56) וראה בקרן אורה שם שבאמת כתב להכשיר לשי׳ ר״ת בלולב, אלא שאינו עולה יפה בד״ ר״ת עצמו. וראה שו״ת כת״ס שם מש״כ ליישב.

עשי׳ מתוך כוונה לצל.

ואפרש שיחתי בפרטיות יותר, שאת"ל בדעת הרמב"ם שצ"ל כוונה לצל, עדיפא הול"ל שבעשאה בעצמו ולא נתכוון שתהא לשם צל פסולה, ומדוע נקט דוקא באופן שנעשית מאלי׳. ועכצ"ל בכוונתו שצ"ל במציאות לצל, וכל שעשאה אדם באופן שמיועדת מצ"ע לצל סגי. אבל בנעשית מאלי׳ אין כאן שם עשיית צל.

וי"ל בסגנון אחר, שה"ז דין בגוף החפצא דהסכך, וכמו שמתנאי הסכך שצ"ל גדולו מן הארץ, כמו"כ צ"ל לשם צל[57], והוא דין ביחוד הסכך שתהא מיוחדת לצל, ולא במחשבת האדם וכוונתו.

(ולהעיר בל׳ הרמב"ם, ששינה בלשונו בהגדרת הדברים – "נעשית לשם מצוה" ו"עשוי׳ לצל". והן הן הדברים, שאי"ז גדר דמחשבה לשם צל, אלא קביעות ויעוד הסכך).

ובד"ז מהני גם מעשה קטן, שאף שאין לו מחשבה, לא מדין מחשבה קאתינן עלה אלא מדין גוף יעוד הסכך. וכנ"ל, לענין מלאכת שבת, שאף שאין מחשבה יש לו ידיעה ורצון. והה"נ בענינו, שאף שאין לו מחשבה, היינו בדיני כוונה, אבל שייך אצלו לייחד הסכך לשם צל.

ואף שאפ"ל דהכא גרע משאר כוונה דקטן, שצריך לאשוויי לסכך חלות גדר עשוי׳ לצל – יותר נראה דהכא ענין שבמציאות הוא, ולא כוונת המחשבה הפועלת חלות[58].

ובפרטיות יותר, שהטעם שצ"ל לצל הוא בכדי שיהא בגדר סוכה, דשם סוכה שייך רק בדבר הנעשה לצל, שכל שאינו לצל ה"ז בית, ומשו"ה מהני מחשבת הקטן, שסו"ס במציאות ה"ז בגדר סוכה. ודמיא למש"כ בשו"ת שו"מ מהדו"ג ח"ב סנ"ג, שאיסור מלאכה בשבת לקטן הוא לפי שהמלאכה מצ"ע מצד החפצא מלאכת מחשבת היא. ואף דל"מ סוכה הנעשית מאלי׳, כל שעשאה אדם ה"ז חפצא דעשוי׳ לצל. וה"ז ככלי גמור הנעשה ע"י קטן שמק"ט, אף שבנעשה ע"י קוף לא מהני לקבלת טומאה[59]. וילע"ע.

---

57) ראה גם בל׳ הט"ז סתרל"ו סק"ג.

58) ושו"מ כדברינו במשנת יעקב סוכה פ"ה ה"ט.

59) ראה בארוכה דברות משה כלים פי"ז מט"ו. וכ"ה בתפארת יעקב חולין יב, ב.

ט

דין עשי׳ לצל או כוונה לצל ולא כוונת העשי׳

ובאו״א י״ל, שעיקר דברי הרמב״ם הם שצ״ל מחשבה לצל, ולא שצ״ל עשי׳ לצל, ואדרבה – לדידי׳ אין גדר וחובת עשי׳ בסוכה, ולכן ל״כ משום תולמ״ה, דס״ל שגדר תולמ״ה בסוכה היינו שאינה לצל. ורק בציצית ילפינן שצ״ל עשי׳ (ותעשה לך דקרא – קאי על החג[60]), אבל בסוכה מה שבנעשית מאלי׳ פסולה הוא לפי שאין כאן מחשבה לשם צל, אבל א״צ עשי׳. ולפ״ז גם במסכך ע״י קטן, כל שיש לבעה״ב מחשבה לצל, אהני[61], לפי שאי״ב דין עשי׳. וגם להאומרים שיש גדר עשי׳ בסוכה[62] – הרי קטן יש לו מעשה. ולא מצינו בשי׳ זו שצ״ל כוונת העשי׳. ועד כאן לא שמענו אלא שצ״ל עשי׳ לצל או כוונה לצל, אבל לא כוונת העשי׳.

(ולהעיר, שבסיכך במחובר וקצצו שצריך לנענע, ל״כ אדה״ז[63] שחוזר ומניחו לשם צל[64], משא״כ בחבילה שהניח ליבשה[65]. ולכאו׳ החילוק פשוט, שרק בנעשית מאלי׳ או לאוצר או לייבש וכדומה בעינן עשי׳ לצל, אבל כשסיכך בפסול, כיון שכבר הונחה לשם סוכה א״צ נענוע מחדש לשם צל, שאי״ז דין בכוונת העשי׳, שלפ״ז הי׳ צריך לעשות בכוונה לצל בכל פעם מחדש).

יו״ד

עוד צדדי קולא

ועוד חזי לאצטרופי הסברא דמהני בגדול עוע״ג[66]. וגם מצינו ראינו שצירפו לסניף הדעה להכשיר אפי׳ כתיבת ס״ת בקטן[67]. וכן מצינו להכשיר

---

60) ראה שו״ת חת״ס יו״ד סוסי׳ רעא.

61) כד׳ האבנ״ז.

62) ראה פירש״י סוכה יא, א ד״ה אכשורי. טז, א ד״ה אלא. ובכ״מ.

63) בסתרכ״ט ס״כ. ועמד בזה במ״מ וציונים לשם.

64) כבמג״א סתרכ״ו סק״ה. וכ״ה בק״נ עהרא״ש סוכה פ״א סכ״א ס״ק בשם הר״ן. אבל בר״ן ל״כ הכי אלא משום תולמ״ה, עיי״ש.

65) סתרכ״ט סכ״ח.

66) ראה שו״ע אדה״ז סי״א ס״ד ובקו״א סק״ב להקל אפי׳ לענין ציצית (אבל ראה משה״ק בשו״ת הצ״צ שם. וכה״ק בתהל״ד סי״א סקי״ד). וראה גם אבנ״ז שם.

67) ראה כת״ס שם.

ציצית ע"י קטן (ראה בצ"צ שם. אלא שהסברא שם לא מהני לנדו"ד). ועוד שי"א שקטן שי"ב דעת יש לו מחשבה[68] .

ועוד יש לצרף הסברא הנ"ל[69] שבזמננו אא"פ לתלות שנעשה לצורך אחר. ועכ"פ, בנדו"ד שבלא"ה כמה סברות לקולא, ודאי אין לפסול בדיעבד.

יא

העולה להלכה

ולמסקנא דמילתא: טוב ליזהר לכתחילה שלא לסכך ע"י אשה או גוי. וכל שכן ע"י קטן (שי"א שפסול לסכך). בדיעבד, אם סיכך ע"י קטן, ראוי שינענע הסכך לשם צל.

ובכל אופן, אחרי הסיכוך יש לחדש בה דבר לשם החג, דהיינו שיניח סכך חדש לשם החג, ואפילו אין בסכך המחודש אלא טפח על טפח מרובע, או שאורך החידוש הולך על פני כל אורך הסוכה או לרוחב הסוכה.

ואם רוצה הקטן לסייע קצת בהנחת הסכך, יכול לעשות כן באופנים מסויימים — ראה בהערה[70].

---

68) ראה זבחי אפרים זבחים מז, א ד"ה וראיתי בדעת הרמב"ם.

ובאיזהו מקומן ראיתי שהביאו מראש יוסף חולין יב, ב (ע"פ הרשב"א שם ד"ה ורבינו) שבהגיע לעונת הפעוטות יש לו מחשבה. ושגו ברואה, דאיפכא קאמר התם, שרק בהגיע לעונת הפעוטות יש לו מעשה.

אבל להעיר מהדעות בנט"י — שו"ע אדה"ז סי' קנט ס"כ. הל' שחיטה ס"ב בקו"א סק"א.

69) לעיל הע' 28.

70) אם הסכך שסיכך הגדול צלתה מרובה מחמתה, וגם מרובה הרבה מהסכך שסיכך הקטן. ובתנאי שהסכך שמסכך הקטן חמתה מרובה מצלתה, או שיש כ"כ הרבה סכך שסיכך הגדול שאם ינטל מהסכך שסיכך הקטן כשיעור הסכך שמסכך הקטן תהא הסוכה צלתה מרובה מחמתה (ע"פ שו"ע אדה"ז סתרכ"ו ס"ה ואילך). ועוד אופן: כשסכך שמסכך הקטן אינו מעורב עם הסכך שמסכך הגדול אלא כל אחד ואחד מונח על הסוכה בפני עצמו זה בצד זה, שאז א"צ רוב בסכך שמסכך הגדול כנגד סכך שמסכך הקטן אלא אפילו מחצה על מחצה הסוכה כשירה, והוא שלא יהי' ארבעה טפחים במקום אחד מסכך שמסכך הקטן. בסוכה גדולה או שלשה טפחים בסוכה קטנה (שם ס"ח. שם סתרל"א ס"י).

רשימת חוברות "באתרא דרב" שי"ל ע"ע

ביאור בסוגיא דכורך לאור שיטת אדמו"ר הזקן (חוברת א – סיון תשע"ג)

ביאור בסוגיא דעירוב תבשילין ודין אורח בו (חוברת ב – תשרי תשע"ד)

קונטרס בסוגיא דהבדלה ודין הטועה בנוסח חתימת ההבדלה (חוברת ג – סיון תשע"ד)

ביאור בסוגיא דכורך לאור שיטת אדמו"ר הזקן – בהוצאה חדשה עם הרבה הוספות (חוברת ד – סיון תשע"ו)

לדרכו של הרמב"ם במשנה תורה (הוצאה מיוחדת לסיום הרמב"ם תמוז תש"פ)

בירור הלכה בענין הטועה ומזכיר "חג הסוכות" בשמיני עצרת (חוברת ו – תשרי תשפ"א)

לזכות

ר' **יעקב יצחק דוב הלוי**

וזוגתו **אסתר מלכה**

וכל בני ביתם

לאנג שיחיו

להצלחה רבה ומופלגה

ולכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר